

TÜRKİYE'DE TELEFON ve TELEKOMÜNİKASYON SANAYİİ

Yazanlar: Fikri ÇAĞLAR* / Fadıl SANOĞLU**

ÖZET

Bu yazımızda PTT Genel Müdürlüğü'nün tekelinde bulunan Posta, Telgraf ve Telefon işletmeciliğinden Telefon mevzuunu ele alacak, memleketimizde ilk telefonun kuruluşundan, gelişmesinden bahsedecek ve bu gelişmenin diğer memleketlerle mukayeselerini yapacağız.

Mukayeseler sonucu geri kalışımızın nedenlerini araştırarak, bu gecikmeyi azaltmaya büyük bir etkisi olacak olan bir telekomünikasyon sanayiinin kurulması teşebbüsünü inceliyeceğiz.

1968 yılında yayınlanan 133. sayımızda yer alan bu yazıda, PTT Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de bir telekomünikasyon sanayii kurulması kararını alış süreci ve bu kararın gerekçeleri anlatılmaktadır. Yazının bu köşemizde yer vermediğimiz ikinci bölümünde, sözkonusu sanayiinin kuruluşunun teknik detayları

1 5 yıllık bir gecikmeden sonra kurulma formalitelerinin tamamlanmasına muvaffak olunan bu sanayinin çeşitli yönleri hakkında bilgi vereceğiz.

Alexander Graham Bell tarafından 1876 yılında icad edilen ve 1877 yılında "American Bell Telephone Company" vasıtasıyla halkın hizmetine arzedilmiş olan telefon, Türkiye'de ilk defa Soğukçeşme'de Posta ve Telgraf Nezareti ile Yeni Cami civarındaki ahşap postane arasında 1881 yılında, icadından sadece 5 yıl sonra, hizmete başlamış ve aynı yıl daha bir takım müesseseler arası telefon irtibatı tamamlanmıştır.

Keza otomatik telefon santrallarının kullanılışı, 1908 yıllarında Amerika'da 1914 yıllarında da Avrupa'da başladığı halde Türkiye'ye bu hizmet 1926 yılında İsveç patenli bir sistemle, bu sistemin İsveç'te icadından 4 yıl sonra getirilmiştir.

Bu tarihler bize, bu hizmetin oldukça

eskiden, icad edilmelerinden çok kısa zaman sonra memleketimize girdiğini göstermektedir.

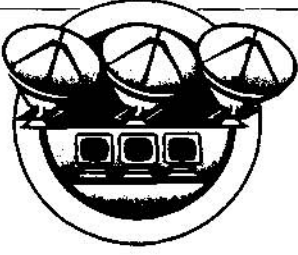
Bu hizmet bir taraftan PTT'nin o günkü adı ile, Posta, Telgraf ve Telefon Nezareti tarafından yürütülürken bir taraftan da 1911 yılında bir İngiliz firmasına İstanbul İli telefon tesis ve işletmeciliği, 1927 yılında (bu tarihte PTT, artık Nezaret değil Umum Müdürlüktür) bir İsveç firmasına İzmir Belediyesi ile müştereken İzmir İli telefon tesis ve işletmeciliği verilmek suretiyle geliştirilmeğe çalışılmıştır.

Ancak, bu iki özel işletmeden birinin 1927 yılında diğerinin 1938 yılında bütün tesisleri PTT tarafından satın ve yerli personeli devir alınmıştır.

Bu tarihten itibaren memleketimizin bütün şehir telefon işletmeciliği PTT Genel Müdürlüğü tekeline geçmiş, bunlara ilâveten bu iki şirketten devren intikâl eden bazı özel müesseselerde kurulu santralların da ba-

* (*) Elektrik Yük. Müh. / PTT.

** (*) Elektrik Yük. Müh. / P.T.T.

**PTT Genel
Müdürlüğü,
Türkiye'de bir
telekomünikasyon
sanayiinin
kurulması
zaruretine daha
fazla inanmış ve
1952yûnda
ortaya attığı bu
problemin
üzerinde daha
ciddi olarak
eğilmeye
başlamıştır.**

kim ve işletmesi PTT bünyesinde kalmıştır. Ancak PTT daha sonraları bu sahada özel müesseselerin yeni yeni taleplerini karşılayamaması sonucu, bu tip santrallerin tesis ve işletmeciliği PTT tekelinden çıkmış, her müessese, ihtiyacını bizzat kendisi karşılamak mecburiyetinde kal-

mıştır. Ancak bu santrallerin PTT şebekesine bağlanması, kurulan tesisin PTT şartlarına uygun nitelikte yapılması ile mümkün olmaktadır.

Bugün, PTT Genel Müdürlüğü tarafından tesis ettirilmiş santral miktar ve toplam kapasiteleri, lokal bataryalı (LB), merkezi bataryalı (CB) ve otomatik olmak üzere aşağıdaki gibidir. (1967 Kasım sonu itibarıyla).

Tipi	Kurulu bulunduğu mahal adedi	Toplam hat kapasitesi
L. B. santral	820	60800
CB. santral	18	8200
Otomatik sant.	74	<u>225200</u>
Genel toplam		294200

Munzam ve müşterek postalar da nazarı itibara alındığında memleketimizdeki bu santrallara bağ Fi toplam telefon sayısı 395.000 adede baliğ olmaktadır.

Şimdi memleketimizin telefon gelişmesini dünya ve diğer memleketler telefon gelişmeleriyle mukayese edelim. Resmen neşredilen en son dünya telefon istatistiklerinde verilen rakamlar 1 Ocak 1966 tarihi itibarıyla olması sebebiyle biz de memleketimizin o tarihteki telefon miktarına dönelim ki bu miktar 1 Ocak 1966 tarihinde 351.135 idi.

Aşağıda (Tablo 1), dünya telefonlarının kıtalararası dağılımını, 100 nüfusa isabet eden miktarlarını ve 10 yıl eveline nazaran gelişimini görmekteyiz.

Mıntıka	1 Ocak 1966		1 Ocak 1956	
	Servisteki miktar	1000 nüfusa düşen	Servisteki miktar	100 nüfusa düşen
Kuzey Amerika	100.789.000	46.9	60.423.000	33.1
Orta Amerika	1.641.000	2.1	733.100	1.3
Güney Amerika	4.232.000	2.5	2.568.000	2.1
Avrupa	61.887.000	9.8	29.990.000	5.2
Afrika	2.474.000	0.8	1.411.000	0.6
Asya(1)	20.006.000	1.1	4.709.000	0.3
Okyanusya	4.271.000	23.5	2.366.000	16.0
Dünya toplamı	195.300.000	5.9	102.200.000	3.7

(1) Bu değer Türkiye ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin Asya kısmını da ihtiva etmektedir.

Bu tablonun tetkikinden de görüleceği gibi 10 yıllık bir devrede dünya telefonları toplamında artış 1.9 misli iken Avrupa kıtası telefon toplamında takriben 2.1 misli, Asya kıtası telefon toplamında ise takriben 4.3 mislidir.

Memleketimizde mevcut telefonların takriben %35'i Avrupa %65'i Asya kıtasında yayılmış olduğuna göre, Avrupa ve Asya kıtalarındaki artış hızı memleketimizde de aynı tempoda olsa idi, 10 yıllık telefon gelişmemiz takriben 3.53 misline ulaşırdı. Halbuki 1/1/1956 da 139.155 adet olan telefonlarımız 1/1/1966 tarihinde 351.135 adede ulaşmıştır, ki artış miktarı ancak 2.46 dir.

Diğer taraftan Amerika, Avrupa ve Asya'da telekomünikasyon sahasında gelişmiş memleketlerde, komşu memleketlerimizin telefon miktarlarını ve 100 nüfusa düşen telefon nispetini mukayese ettiğimizde memleketimizdeki telefon nispetinin ne kadar düşük olduğu gerçeğini açık olarak görmüş oluruz.

Aşağıda, Tablo 2 de telefon miktarı 1 milyon adedin üzerinde bulunan memleketlerin, Tablo 3 de ise komşu memleketlerin memleketimiz telefon durumu ile mukayesesini görmekteyiz.

Bu tablolardan da görüleceği üzere 100 nüfusa düşen telefon miktarı bakımından memleketimiz çok geride kalmış, komşularımız arasında İran ve Irak'tan biraz ileri ve Birleşik Arap Cumhuriyeti ile ise aynı seviyeye erişebilmiş bulunmaktadır.

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi memleketimizde telefon hizmeti çok erken yıllarda başlamış fakat maalesef gelişme hızını diğer memleketlerde aynı tempoda muhafaza edememiştir. Nitekim 1/1/1956 yılında Türkiye'nin 139.155 adet telefon abonesine mukabil Yunanistan'da 121644 abone varken 1/1/1966 da Türkiye ancak 351.135'e yükselmiş Yunanistan ise 508.262 rakkamına yani memleketimizdeki telefon miktarının 1.5 misline erişmiştir.

Bu sahada bu kadar geri kalışımızın başlıca iki nedeni vardır.

Birincisi, memleketimizde telefonun ekonomik, sosyal ve teknik gelişmelere müsbet etkisi 30-40 yıl içinde gereği şekilde tanıtılmamış bunun neticesi olarak da PTT İdaresi bü-

Memleketin adı	Telefon miktarı	100 nüfusa isabet eden miktar
A.B.D.	93.332.000	47.82
Kanada	7.455.660	37.68
Arjantin	1.497.841	6.65
Brezilya	1.320.003	1.61
İngiltere	10.704.000	19.45
B. Almanya	8.802.166	14.84
S.S.C.B.	7.900.000	3.40
Fransa	6.116.700	12.44
İtalya	5.980.702	11.55
İsveç	3.572.630	45.96
İspanya	2.788.432	8.79
Hollanda	2.382.225	19.25
İsviçre	2.259.007	37.78
Belçika	1.564.656	16.87
D. Almanya	1.658.817	9.73
Çekoslovakya	1.491.621	10.51
Danimarka	1.363.988	28.37
Polonya	1.294.046	4.10
Avusturya	1.008.693	13.87
Güney Afrika Birli.	1.198.421	6.64
Japonya	13.998.831	14.18
Avustralya	2.810.833	24.75
Yeni Zelanda	1.025.084	38.38
Türkiye	351.135	1.12

Tablo 2:1/Ocak/1966 durumu

Memleketin adı	Telefon miktarı	100 nüfusa isabet eden miktar
Macaristan	566.026	5.57
Yunanistan	508.262	5.94
Romanya	470.000	2.46
Yugoslavya	414.656	2.11
Bulgaristan	279.200	3.39
Birleşik Arap Cumhuriyeti	330.000	1.11
İsrail	255.780	9.84
İran	207.530	0.88
Lübnan	105.000	4.43
İrak	65.000	0.89
Kıbrıs	28.105	4.70
Türkiye	351.135	1.12

Tablo 3:

yük bir telefon talebi baskısı altında bulunmamıştır.

Örneğin, Ankara'da ilk otomatik santral 1926 yılında hizmete girmiş ve kapasitesi 1950 yılında 17.000 hatta yükselmiş olmasına rağmen abone sayısı 10.000'e erişememiştir.

Bu şartlar altında PTT Genel Müdürlüğü bu atıl kapasiteyi değerlendirilebilmek için Ankara'ya mahsus olmak üzere tesis ücretini yarıya (180 TL'dan 90 TL'ya) indirmiş ve bu bedeli de üçer ay vadeli olarak 4 taksitte tahsile karar vermiş ve bu kararın sonucu olarak abone taleplerini arttırmaya muvaffak olabilmış ve abone sayısı 1954 yılında 17 bine yaklaşmıştır.

Abone sayısının yükselmesi telefona karşı talebi de kamçulamış ve bugün Ankara'da kurulu kapasite 45.500 hatta yükselmesine rağmen Ekim 1967 başı itibarıyla 19.330 adet de yazılı bekleyen talep bulunmaktadır.

Aynı şekilde 1952 yılında sadece 28.000 hat olan İstanbul İli otomatik santral kapasitesi bugün 87.800 hatta yükselmiş olmasına rağmen Ekim 1967 başı itibarıyla 90.238 adet yazılı talep beklemektedir.

Türkiye'de halen mevcut 225.200 hatlık otomatik santralin kuruluşunda 1952 yılına kadar geçen 26 yıl içinde kurulduğunu ve 1952 den bugüne kadar 163.200 hatlık otomatik santralin tesis edildiğini ve buna rağmen otomatik santral sahalarında Ekim 1967 başı olarak bekleyen abone talebinin 162.138 adede ulaştığını söylemek telefonun öneminin son 15 yıl içinde ne derece anlaşıldığını açıkça göstermektedir.

PTT, 1952 yılından sonra anormal

bir hızla gelişen bu telefon talebini karşılayabilmek için çeşitli firmalarla mamul santral teçhizatı alım mukaveleleri imzalamaya başlamış fakat bu kere de ikinci müşkülât ile karşı karşıya gelmiş, döviz rezervlerimizden bu saha için ayrılabilen miktarlar, bu mukavelelerin tatbikatının normal bir hızla yapılmasına el vermemiş hatta bir kısmının iptaline sebep olmuştur.

Bu durumda PTT Genel Müdürlüğü, Türkiye'de bir telekomünikasyon sanayiinin kurulması zaruretine daha fazla inanmış ve 1952 yılında ortaya attığı bu problemin üzerinde daha ciddi olarak eğilmeye başlamıştır. Çünkü bu sanayiinin kurulması ile;

- Mühim miktarda döviz tasarrufu sağlamak,

- Memleketin telefon tesislerinin programlaştırılmasını ve bu programın gerçekleştirilmesini daha kolay ve daha emin bir duruma getirmek,

- Mevcut telefon tesislerinin yedeklerini zamanında temin ederek mükemmel işlemlerini sağlamak ve istikballerini garanti etmek,

- Memleket ihtiyaçlarının tamamını bu sanayiden karşılamak suretiyle bütün memlekete şamil bir ünifikasyona gidebilmek,

imkân dahiline girecek ayrıca, bu sanayi;

- Memleketin sınıflı kalkınmasında mühim bir rol oynayacak iş sahalarının gelişmesini ve teknik personel yetişmesini sağlayacak,

- Zamanla PTT ihtiyaçlarından başka askerî, Orman, Gümrük, Emniyet, Demiryolları vs. gibi teşekküllerin bu sahadaki ihtiyaçlarını da karşılayabileceklerdir.

Odamız
2423 sicil nolu üyesi
Nuri Kurşunoğlu'nu kaybettik.

AİLESİNE, YAKINLARINA ve ODAMIZ
CAMİASINA BAŞSAĞLIĞI DİLERİZ.